

CONSIDERAȚII GEODEMOGRAFICE ASUPRA TERITORIULUI COMUNEI HANGU – JUDEȚUL NEAMȚ

Costică BRÂNDUȘ, Ioan MANOLACHE, Gheorghe CIUCANU

Cuvinte cheie: populație, evoluție numerică, mișcare mecanică.

Key words: population, numerical evolution, mechanical movement.

Geodemographic aspects regarding the Hangu administrative territory – Neamt District.

Hangu administrative territory is formed of seven villages, which are: Hangu, Boboteni, Audia, Chirițeni, Grozavești, Buhalnița and Ruginesti. This region represents one of the oldest settlements from the Carpathian area of Bistrița valley. From the first documentation of this territory, with a history of more than five centuries it is not difficult to observe on one hand a numerical decrease, and on the other hand a numerical growth.

The most important numerical growth happened during the second half of 19th century, being determined by numerous appropriations that took place in 1864, 1879 and 1899. This fact increased the number of immigrants from Transylvania and Bucovina and due to this event, in 1872, the population of Hangu administrative territory was a significant one of 6205 inhabitants, 6146 inhabitants in 1895 (C. D. Gheorghiu, 1895), comparing to a population of 450 inhabitants in 1772 and 655 inhabitants in 1830 (Iasi State Archives). In 1916, the number of population exceeded again the level of 6000, but in 1960 it decreased to less than 1400 inhabitants because of the construction of the lake “Izvorul Muntelui”. This event led to an extent process of population displacement from that area to different regions: Piatra-Neamt, Girov, Caciulești, Izvoare, Dumbrava Rosie, Leghin, Humulești Noi, Sacalusești, Agapia, Tascău, Traian – Bacău.

After 1960, the numerical growth of the population was insignificant, that means 4256 inhabitants in 2005, and the old way of life did not suffer important changes, at least till the year 2000.

Teritoriul actual al comunei Hangu, în componența căreia intră șapte sate (Hangu, Boboteni, Audia, Chirițeni, Grozăvești, Buhalnița și Ruginesti), se desfășoară pe versantul stâng al văii Bistriței, în sectorul mijlociu al lacului de acumulare Izvorul Muntelui – Bicaz, corespunzător flancului de sud-vest al Culmii Stânișoara (vezi harta).

Condițiile fizico-geografice – morfologice, climatice, biogeografice, pedologice – corespunzătoare munților mici și mijlocii ai Carpaților Orientali, în care se încadrează arealul studiat, au fost favorabile vieții umane încă din Pleistocenul superior. Așa se explică urmele de locuire din Paleoliticul superior și Mezolitic de la Cetățica și Scaunele-Ceahlău (la peste 1300 m altitudine), cele din Neolitic (Hangu – Chirițeni, de tip Cucuteni), din epocile bronzului (Chirițeni), fierului și ulterioare (Cetățuie, Buhalnița, Fârțâgi), cu populație geto-dacică, ce se ocupa cu păstoritul și locuia în bordeie¹. Conform aceluiași autor, în perioada marilor migrații (secolele 3-14) pe

---

¹ Date preluate din “Populația în regiunea Hangului”, de Gh. Drugă, profesor la Școala generală Hangu (manuscris).

tritoriul Hangului este atestată prezența daco-romanilor și apoi a românilor de alte urme materiale (topoare de tip sud-dunărean etc.) și toponime, utilizate și în prezent, ca de exemplu: Baicu, Pârâul Alb, Audia etc.). Arheologic, populația hangană este atestată de întinsa așezare medievală, din secolele 16-17, de pe „padinile de la Grozăvești” (Gh, Drugă).

Și în ultimele 5-6 secole valea mijlocie a Bistriței carpatice a întrunit condiții optime de viață.. Atractive pentru așezările umane au fost condițiile climatice moderat de calde, cu temperaturi medii multianuale de 6-7⁰ C, ierni blânde (temperatura medie a lunii ianuarie de -4⁰ și -5⁰ C) și veri moderate (mediile lui iulie de 16⁰- 17⁰ C), cu precipitații medii anuale de 600 – 650 mm. De asemenea, altitudinea medie a reliefului, cu valori de 450 – 600 m la nivelul fundului de vale, ca și marea dezvoltare a albiei majore a Bistriței și a principalilor afluenți din sectorul respectiv și a teraselor fluviale cu altitudini relative de până la 100 m și 140 m., pădurile de rășinoase și de amestec, ce ocupau întinse suprafețe (coborau până la nivelul luncilor), fauna cingetică bogată, constituiau alte motivații (elemente de atracție).

Primul document în care sunt menționate satele Hangu și Secu (pe dreapta Bistriței) este un hrisov de danie al lui Ștefan cel Mare și datează din 1458. Ulterior, pe harta lui D. Cantemir (1717), harta rusă coordonată de F. G. Bauer (1774) și harta lui Othelovici (1790) sunt menționate satele Hangu și Buhalnița. Este menționată, de asemenea, în cronici, Mănăstirea Buhalnița sau ctitoria din Hangu „din pașiște”, ridicată de Ioan Miron Barnovski Voievod în anii 1627 – 1630, care nu trebuie confundată cu biserica Schitul Hangului, numită și „Palat”, de sub Ceahlău. Respectiva mănăstire a cunoscut numeroase distrugeri și refaceri, devenind parohie în anul 1893, respectiv biserica de astăzi din Buhalnița. După cum este menționat în „Chestionarul pentru parohia Buhalnița”, realizat în 1921 de preotul Chiril Chirilescu, Mănăstirea Buhalnița (Schitul Hangului „din pașiște”) avea patru moșii, cu mare întindere, față de Schitul Hangului numit „Palat”, care avea numai două moșii. De reținut că în secolele 15 – 18 întregul teritoriu al Hangului era proprietate mănăstirească (a celor două mănăstiri menționate) și boierească (a Cantacuzinilor).

Aprecierile asupra evoluției numerice a populației de pe teritoriul comunei Hangu au un ridicat grad de relativitate, datorită variației în timp a însăși suprafeței teritoriului respectiv. De exemplu, în secolele 15 – 18 numita „regiune a Hangului” cuprindea întregul teritoriu al văii Bistriței de la confluența cu Bistricioara până la Potoci și Secu Buhalniței. În anul 1864 erau individualizate: comuna Hangu, cu cătunele Audia, Boboteni, Boura, Cerebuc, Durău, Hangu, Izvoru Alb, Lețești, Răpciuni, Răpciunița, Strâmtura, și comuna Buhalnița, ce includea Cârnu Bistriței, Izvoru Muntelui, Poienari, Secu Buhalnița. În 1955 existau: comuna Izvoru Alb, cu satele Secu, Ruginești, Poienari, Buhalnița; comuna Hangu, cu satele Audia, Boboteni, Fârțâgi; comuna Ceahlău, cu satele Bistricioara, Lețești, Răpciuni, Schit. Datorită strămutărilor din 1958, care au fost totale în cazul satelor Hangu și Fârțâgi, sau parțiale în cazul satelor Ruginești și Buhalnița, a existat tendința, care se manifestă și în prezent, de individualizare a noi sate, cum sunt Leua, Huiduman etc.

Așa cum rezultă din monografiile geografice ale satelor Hangu și Buhalnița, realizate ca lucrări de grad I, de către profesorii I. Manolache și Gh. Ciucanu, în 1990, presum și din „Etnografia văii Bistriței, zona Bicaz – Piatra Neamț”(1973), realizată de un grup de cercetători ai Academiei Române, condus de Romulus Vuia, la mijlocul secolului 19 lunca Bistriței era în mare parte nelocuită, cu vegetație de pădure, iar primele așezări „au fost pe dealuri și în fundul văilor secundare”. Termenul de

„poiană” era poiană recvent utilizat, ca de exemplu: Poiana Răchiții, Poiana Izvoru Alb, Poiana Secului etc. Pentru așezările mici se folosea termenul de „cătună”. Comuna Hangu avea „cătunele” Între Gârle, Gura Hangului, Chirîteni, Jitâreni, Fârțâgi, Audia, Boboteni.

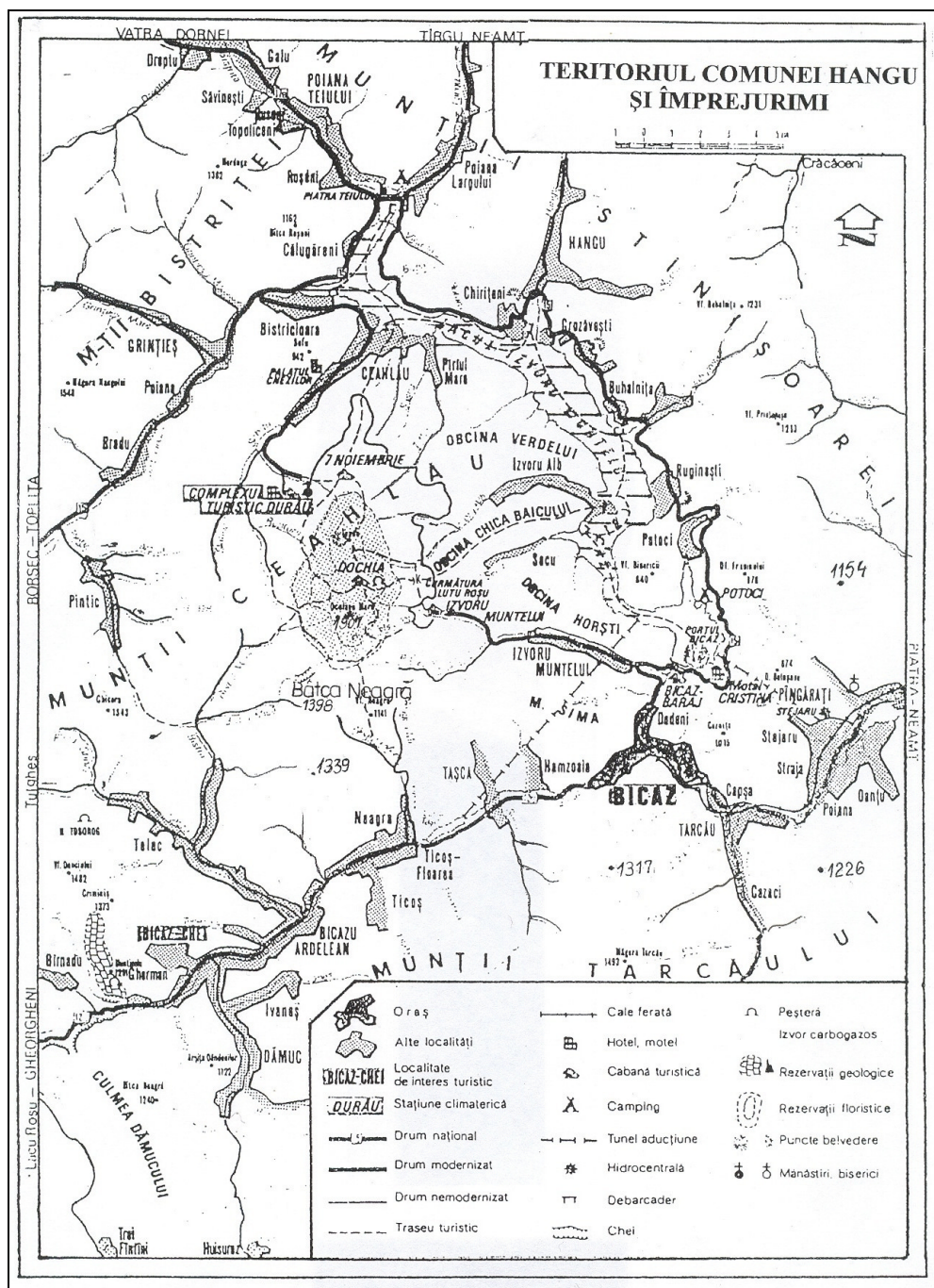

Fig. 1. Teritoriul Comunei Hangu și împrejurimile acesteia.

Conform aceleiași etnografii a văii Bistriței, în secolele 17 și 18 așezările din „zona Hanguului” aveau puține case. La Boboteni erau 6 case, în mijlocul poienilor, la Buhalnița erau câteva case ale „băștinașilor” pe valea Buhalniței, la Ruginești erau 10 – 12 case, iar pe la începutul secolului 19 nici satele mai vechi nu aveau mai mult de 5 – 7 case, situate la distanțe mari unele de altele.

Se poate aprecia că împrăștierea din 1864, ca și cele ulterioare (1879, 1899), a jucat un important rol în extinderea așezărilor, schimbarea amplasamentului acestora (după caz) și creșterea numărului de case (de familii). În cele mai multe cazuri împrăștierea, care au atras imigranți din Transilvania (Depresiunea Ciucuri) și Bucovina, s-au efectuat pe terenurile utilizabile agricol din lunca Bistriței și de pe terasele inferioare și medii ale acesteia. De exemplu, casele de pe deal din Grozăvești s-au mutat în „cătuna Între Gârle” (pe conul de dejecție al pârauului Hangu și pe lunca înaltă a Bistriței), care a reprezentat „centrul” satului până la formarea lacului de acumulare Izvoru Muntelui (1958), iar satul Buhalnița, care a cunoscut cel mai accentuat proces de imigrări, cu locuitori veniți din Depresiunea Ciucuri, s-a extins pe valea Buhalniței până în lunca Bistriței. La fel s-a întâmplat cu gospodăriile din satele Secu, Izvoru Alb, Fârțâgi, de pe dreapta Bistriței, care au „coborât”, de pe văile respective în lunca Bistriței. Consecințe directe ale acestor schimbări pot fi considerate: construirea șoselei naționale în lungul văii Bistriței (între 1871 – 1888), dezvoltarea plutăritului ca cea mai importantă ocupație a localnicilor, creșterea substanțială a numărului de locuitori etc. Plutăritul de pe Bistrița este amintit într-un document din anul 1466 și a fost importantă ocupație a locuitorilor din „zona Hangu”, împreună cu creșterea animalelor, în secolele 18 și 19. De exemplu, în 1813 s-a întocmit un contract prin care locuitorii din Hangu trebuiau să ducă la Piatra Neamț 2000 de plute cu dulapi, iar la Schitul Hanguului se consemna existența, în aceeași perioadă, a 17 fierăstraie. În primele decenii ale secolului 20 plutăritul a devenit principala ocupație – în anii treizeci 80 de procente din populația activă se ocupa cu exploatarea și transportul lemnului.

Începând din a doua jumătate a secolului 19 și până în anul 1958 (aparitia lacului de acumulare Izvoru Muntelui) evoluția numerică a populației a cunoscut, în general, o curbă ascendentă. Luând în considerație întregul teritoriu al „regiunii Hangu” (dintre Bistricioara și Potoci), după cum rezultă din Harta Rusă (1774) și Dicționarul geografic al județului Neamț (1895), în anul 1774 populația totaliza 1560 locuitori, în 1830 se ridica la 2907 locuitori, în 1853 la 3890 locuitori și în 1895 la 6146 locuitori. O creștere nesemnificativă se înregistrează în primele două decenii ale secolului 20: -în anul 1916 se consemnau 1583 capi de familie, adică 6500 – 7000 de locuitori. La nivelul anului 1956, cu o altă împărțire administrativă, comuna Hangu (în care se includeau satele Hangu, Audia, Boboteni și Fârțâgi) avea 4175 locuitori, iar comuna Buhalnița (cu satele Buhalnița și Potoci) avea 1738 locuitori.

Odată cu apariția lacului de acumulare Izvoru Muntelui – Bicaz (1958), care cu suprafața sa ocupă în întregime vechiul areal al „regiunii Hangu” (are o lungime, la cota maximă de exploatare, de circa 33 Km), au avut loc importante modificări în poziția morfologică și configurația satelor, numărul locuitorilor și structura lor socială. Menționăm, în primul rând, strămutarea unui mare număr de gospodării pe versantul stâng al văii Bistriței, la altitudini cuprinse între 550 m și 650 m, sau în amunte, pe văile principalilor afluenți (Hangu, Audia, Boboteni, Buhalnița). Au fost strămutate total satele Hangu și Fârțâgi sau parțial satele Ruginești și Buhalnița. Au

apărut sate noi și s-au extins pe vechile amplasamente sate ca Leua, Huiduman, Chirițeni, Grozăvești, Ruginești. Au plecat definitiv de pe valea Bistriței peste 1200 locuitori din comuna Buhalnița și 3290 locuitori din comuna Hangu. Cei mai mulți dintre aceștia au primit loc de casă (și grădină sau teren arabil) în Piatra Neamț (cartierul Dărmănești), precum și în localitățile Girov, Căciulești, Izvoare, Leghin, Humuleștii Noi, Săcălușești, Agapia, Traian (Bacău).

La recensământul din 1966 comuna Hangu, ce se compunea din satele Hangu, Buhalnița, Chirițeni, Grozăvești și Ruginești, avea 4270 locuitori, din care 1930 în Hangu și 872 în Buhalnița, iar în anul 2005 avea o populație de 4200 locuitori.

Au fost și alte consecințe ale apariției lacului de acumulare. A dispărut complet plutăritul, atât în amunte cât și în avale de lac. Bineînțeles, s-a redus considerabil populația ocupată cu exploatarea lemnului, s-au multiplicat ocupațiile, dar în mică măsură. Cei mai mulți locuitori, însă, practică o economie agricolă de subsistență, dacă nu au plecat pentru muncă în alte regiuni al țării, sau ale Europei. Construirea D N 15, din anul 1960, care face legătura satelor componente ale comunei Hangu cu orașele Bicz și Piatra Neamț, sau spre nord, cu Vatra Dornei și Târgu Neamț, a jucat un rol minor pentru ridicarea nivelului economic al regiunii.

BIBLIOGRAFIE

I. Donisă (1968), Geomorfologia văii Bistriței, Editura Academiei, București.

C.D. Gheorghiu (1895), Dicționarul geografic al județului Neamț, SNG București.

F.I. Mihăilescu (2001), Studiul climatic și microclimatic al văii râului Bistrița în sectorul montan, cu lacuri de acumulare, Ex Ponto, Constanța.

I. Miron și colab. (1983), Lacul de acumulare Izvoru Muntelui – Bicz, Editura Academiei, București.

R. Vuia și colab. (1973), Etnografia văii Bistriței, zona Bicz – Piatra Neamț, Editura Academiei, București.

* * * Arhivele Statului - Iași.

* * * Direcția regională de statistică, Neamț.

C. Brânduș
Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

I. Manolache
Școala generală Hangu, jud. Neamț

Gh. Ciucanu
Școala generală Buhalnița, jud. Neamț